

Sygn. akt V KK 382/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 stycznia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Gradzik (przewodniczący)

SSN Barbara Skoczowska (sprawozdawca)

SSA del. do SN Mariusz Młockowski

Protokolant Barbara Kobrzyńska

przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Mieczysława Tabora,
w sprawie **A. H.**

oskarżonego z art. 13§1 kk w zw. z art. 148§2 ust.4 kk, art. 158§1 kk i art. 157§1 kk
w zw. z art.11 § 2 kk

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 9 stycznia 2013 r.,

kasacji, wniesionej przez prokuratora

od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 31 maja 2012 r., uchylającego wyrok Sądu Rejonowego w K.

z dnia 5 marca 2012 r., i umarzającego postępowanie wobec oskarżonego na
podstawie art. 17§1 pkt 6 kpk,

**uchyla zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Rejonowego w K. i
sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w K. do rozpoznania w
pierwszej instancji.**

UZASADNIENIE

Prokurator Prokuratury Okręgowej skierował w dniu 22 marca 2011 r. do Sądu Okręgowego w K. akt oskarżenia przeciwko A. H., oskarżonemu o to, że:

w dniu 28 listopada 1999 r. w K. działając wspólnie i w porozumieniu z P. K., X. K. i nielegalnie posiadającym broń palną w postaci pistoletu CZ model 83 kaliber 7,65 mm nr fabryczny ... – J. K. w bezpośrednim zamiarze pozbawienia życia P. G. podstępnie wtargnął do jego mieszkania po czym biciem obezwładnił wymienionego, a następnie odsuwając się od niego i pozostawiając w ten sposób wolną linię strzału umożliwił J. K. oddanie z bliskiej odległości w kierunku P. G. łącznie co najmniej trzech strzałów z pistoletu, przy czym zamierzonego celu nie osiągnął z uwagi na obronę podjętą przez P. G. polegającą na odepchnięciu drzwiami J. K., a następnie chwyceniu i wykręceniu jego ręki, co spowodowało, że strzały te były chybione, a ponadto bił wyżej wymienionego po całym ciele, w wyniku czego doznał on obrażeń ciała w postaci: złamania kości i przegrody nosa z przemieszczeniem odłamków, licznych ran tłuczonych głowy i ran ciętych klatki piersiowej, przedramienia i kciuka lewego, co naruszyło czynności narządów jego ciała na okres powyżej 7 dni,

tj. o czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 148 § 2 ust. 4 k.k., art. 158 § 1 k.k. i art. 157 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Sąd Okręgowy w K., postanowieniem wydanym na posiedzeniu w dniu 14 kwietnia 2011 r., stwierdził swą niewłaściwość rzeczową do rozpoznania przedmiotowej sprawy i przekazał ją Sądowi Rejonowemu w K. do rozpoznania jako sądowi rzeczowo i miejscowo właściwemu. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Okręgowy w K. wskazał, że ponieważ pozostali współsprawcy czynu zarzucanego temu oskarżonemu zostali wcześniej prawomocnie skazani wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 31 sierpnia 2007 r., sygn. akt II K .../07 za popełnienie czynów z art. 159 k.k. w zw. z art. 263 § 2 k.k., z art. 159 k.k. oraz z art. 158 § 1 k.k., to A. H. nie może zostać przypisane przestępstwo z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 148 § 2 ust. 4 k.k. W takiej sytuacji proponowana przez prokuratora kwalifikacja prawna czynu zarzucanego A. H. jest nietrafna.

Postanowienie to zostało zaskarżone zażaleniem prokuratora.

Sąd Apelacyjny, postanowieniem z dnia 19 maja 2011 r. utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie. W uzasadnieniu Sąd ten stwierdził jedynie, że „o właściwości rzeczowej Sądu decyduje czyn przestępczy popełniony przez

oskarżonego, tak jak on się przedstawia w świetle okoliczności sprawy, a nie błędna jego kwalifikacja przytoczona przez oskarżyciela w akcie oskarżenia. Przedmiotem procesu jest bowiem czyn przestępczy opisany w konkluzji aktu oskarżenia, a nie jego kwalifikacja prawna”.

Sąd Rejonowy w K., po rozpoznaniu sprawy, wyrokiem z dnia 5 marca 2012 r.:

„uznał A. H. za winnego tego, że w dniu 28 listopada 1999 r. w K. działając wspólnie i w porozumieniu z J. K., P. K. i X. K. wziął udział w pobiciu P. G., w trakcie którego naraził go na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia w ten sposób, że uderzali go pięściami i różnymi przedmiotami oraz kopali po całym ciele w wyniku czego doznał on obrażeń ciała w postaci złamania kości i przegrody nosa z przemieszczeniem odłamków, ran ciętych i tłuczonych na twarzy, głowie, klatce piersiowej, grzbiecie, przedramieniu i lewym kciuku, a także innych podbiegnięć krwawych i otarć naskórka, szczególnie na klatce piersiowej i plecach, które to obrażenia naruszyły czynności ciała na czas powyżej 7 dni, przy czym J. K. używał nielegalnie posiadanej broni palnej pistoletu CZ model 83 kaliber 7,65 mm nr fabryczny ..., a P. K. używał niebezpiecznego narzędzia w postaci noża”,

tj. przestępstwa z art. 158 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 158 § 1 k.k. wymierzył mu karę 2 lat pozbawienia wolności.

Apelacje od tego wyroku wnieśli prokurator oraz obrońca oskarżonego.

Prokurator zaskarżając wyrok w całości na niekorzyść oskarżonego zarzucił mu zaistnienie wskazanej w art. 439 § 1 pkt 4 k.p.k. bezwzględnej przesłanki odwoławczej wynikającej z faktu rozpoznania sprawy przez Sąd Rejonowy, tj. sądu niższego rzędu w sprawie należącej do właściwości Sądu Okręgowego tj. sądu wyższego rzędu. Stawiając ten zarzut prokurator wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do rozpoznania w I instancji przez Sąd Okręgowy.

Obrońca oskarżonego w apelacji zarzucił zaskarżonemu wyrokowi obrazę przepisów prawa materialnego oraz obrazę przepisów postępowania, które miały wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 101 § 1 pkt 4 k.k. w zw. z art. 102 k.k. poprzez uznanie oskarżonego za winnego popełnienia czynu z art. 158 § 1 k.k. i wymierzenie mu kary dwóch lat pozbawienia wolności w sytuacji, gdy w niniejszej sprawie w dacie orzekania przez Sąd I instancji karalność przestępstwa ustała, co skutkować powinno umorzeniem

postępowania. Stawiając tak sformułowany zarzut obrońca wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania w sprawie zgodnie z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k.

Sąd Okręgowy w K., wyrokiem z dnia 31 maja 2012 r., sygn. akt II Ka 121/12 uchylił zaskarżony wyrok w całości i na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. umorzył postępowanie karne wobec A. H. o przypisany mu czyn z art. 158 § 1 k.k., a kosztami procesu obciążył Skarb Państwa. Jednocześnie Sąd Okręgowy w uzasadnieniu podkreślił, że apelacja prokuratora jest bezzasadna, gdyż Sąd Rejonowy był właściwy rzeczowo do rozpoznania sprawy oskarżonego A. H., która nie była sprawą o usiłowanie zabójstwa, wobec wcześniejszego przekazania sprawy do prowadzenia przez Sąd Rejonowy w K. i prawomocnego przesądzenia, że temu oskarżonemu nie może być przypisane przestępstwo z art. 13 § 1 k. w zw. z art. 148 § 2 pkt 4 k.k.

Kasację od prawomocnego wyroku Sądu odwoławczego wniósł, w terminie wskazanym w art. 524 § 3 k.p.k., prokurator Prokuratury Okręgowej zaskarżając wyrok w całości na niekorzyść A. H. Zarzucając „obrazę przepisów postępowania polegającą na zaistnieniu bezwzględnej przesłanki odwoławczej określonej w treści art. 439 § 1 pkt 4 k.p.k. wynikającej z faktu rozpoznania sprawy przez sąd niższego rzędu (tj. Sąd Rejonowy w pierwszej, a Sąd Okręgowy w drugiej instancji) w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu (tj. Sądu Okręgowego w pierwszej, a Sąd Apelacyjny w drugiej instancji)”, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w K. oraz Sądu Rejonowego w K. rozpoznającego przedmiotową sprawę w pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K. jako sądowi I instancji. Na rozprawie kasacyjnej prokurator Prokuratury Generalnej poparł kasację oraz wniosek w niej zawarty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniesiona przez prokuratora kasacja jest zasadna. Należy jedynie zauważyć, że zawarty w kasacji zarzut został sformułowany nieprawidłowo. Rozpoznanie sprawy przez Sąd Rejonowy w K. nie spowodowało bowiem obrazy art. 439 § 1 pkt 4 k.p.k., lecz naruszenie przepisu art. 25 § 1 pkt 1 k.p.k. o właściwości rzeczowej Sądu Okręgowego. Naruszenie dopiero tego przepisu, a więc ustalenie, że sąd niższego rzędu orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu, ustawa procesowa zalicza w art. 439 § 1 pkt 4 k.p.k. do

bezwzględnych przyczyn odwoławczych, skutkujących uchyleniem orzeczenia niezależnie od granic środka odwoławczego i wpływu uchybienia na treść orzeczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 1994 r., II KRN 211/94, OSNKW 1994, z. 11-12, poz. 75; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 1997 r., V KKN 183/96, Lex nr 30413).

Zaprezentowane stanowisko przez Sąd Okręgowy w K. zarówno w postanowieniu z dnia 14 kwietnia 2011 r. wydanym na podstawie art. 35 k.p.k. jak i w zaskarżonym kasacją wyroku z dnia 31 maja 2012 r. jest oczywiście błędne. W takiej sytuacji wydaje się konieczne przypomnienie podstawowych norm regulujących zagadnienia związane z właściwością rzeczową sądów.

Obowiązującą zasadą jest, aby w sprawie orzekał sąd właściwy zarówno miejscowo jak i rzeczowo. Wprawdzie jednym z obowiązków oskarżyciela publicznego, wynikającym z art. 332 § 1 pkt 5 k.p.k., jest wskazanie w akcie oskarżenia sądu właściwego do rozpoznania sprawy, jednakże jeżeli podana właściwość miejscowa czy rzeczowa budzi wątpliwości, to prezes sądu jest obowiązany, w myśl art. 339 § 3 pkt 3 k.p.k., do skierowania sprawy na posiedzenie sądu w celu rozstrzygnięcia tej kwestii. Należy zauważyć, że Sąd nie tylko w takiej sytuacji bada swoją właściwość, ale zgodnie z art. 35 k.p.k. ma obowiązek z urzędu badania swojej właściwości w toku całego postępowania i w zależności od jego etapu, podejmowania decyzji właściwych do rodzaju stwierdzonej niewłaściwości. Wolą bowiem ustawodawcy konsekwencje procesowe niewłaściwości niejednokrotnie są daleko idące, gdyż naruszenie przepisów o właściwości rzeczowej, w sytuacji gdy sąd niższego rzędu orzeka w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu, stanowi nawet bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. i skutkuje uchyleniem orzeczenia niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść orzeczenia.

Obowiązek badania przez sąd z urzędu swojej właściwości ma charakter zasady ogólnej, która nie ma zastosowania, gdy kwestię właściwości przesądził już sąd wyższego rzędu prawomocnym orzeczeniem. Zastrzec jednak należy, że owo związanie sądu niższego rzędu orzeczeniem sądu wyższego rzędu w kwestii właściwości nie ma charakteru trwałego, obowiązującego przez cały tok późniejszego postępowania, lecz oznacza ono tylko konieczność przystąpienia przez sąd niższego rzędu do rozpoznania przekazanej mu w ten sposób sprawy.

Nie eliminuje to jednak możliwości zajęcia w późniejszej fazie postępowania (np. na rozprawie głównej) odmiennego stanowiska, gdyby ujawniły się nowe, istotne okoliczności, rzutujące na decyzję w kwestii właściwości rzeczowej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 października 1991 r., I KZP 24/91, OSNKW 1992, z. 1-2, poz. 9). Prawomocne orzeczenie sądu wyższego rzędu o uznaniu się niewłaściwym i przekazaniu sprawy w trybie art. 35 § 1 k.p.k. do rozpoznaniu sądowi niższego rzędu, nie może bowiem zmienić właściwości rzeczowej sądu okręgowego do orzekania w pierwszej instancji w sprawach o przestępstwa wymienione w art. 25 § 1 k.p.k.

Trafnie podnosi się w orzecznictwie sądowym i literaturze, że o właściwości rzeczowej sądu w toku toczącego się postępowania sądowego decyduje kryterium obiektywne, to znaczy czyn przestępny popełniony przez oskarżonego tak, jak się on przedstawia w świetle okoliczności danej sprawy, a nie błędna jego kwalifikacja, przytoczona przez oskarżyciela w akcie oskarżenia (por. uchwała SN składu 7 sędziów z dnia 26 stycznia 1961 r., VI KO 79/60, OSNPG 1961, z. 3, poz. 48; wyrok SN z 14 listopada 1984 r., V KRN 371/84, OSNPG 1985, z. 7, poz. 101; M. Cieślak, Z. Doda, Kierunki orzecznictwa..., Biblioteka Palestry 1987, s. 39). Sąd może natomiast dokonywać oceny prawidłowości opisu czynu oraz jego kwalifikacji prawnej nie tylko w oparciu o treść aktu oskarżenia, ale również na podstawie zebranego w postępowaniu przygotowawczym materiału dowodowego. Konieczne jest bowiem zbadanie, czy zachodzą wszystkie warunki ustawowe będące przesłanką oskarżenia, w tym czy zarzucany oskarżonemu czyn jest przestępstwem oraz czy kwalifikacja prawna tego czynu przyjęta w akcie oskarżenia jest prawidłowa. Ocena prawna czynu może bowiem podlegać zmianom. Jednakże stwierdzenie swej niewłaściwości rzeczowej i przekazanie sprawy innemu sądowi do rozpoznania, szczególnie gdy wydanie takiej decyzji nie jest następstwem dokonywanych ocen prawnych dowodów, powinno mieć miejsce jedynie w oparciu o jednoznaczne i niewątpliwe okoliczności czynu. Decyzję w trybie art. 35 k.p.k. należy podejmować między innymi wówczas, gdy niewłaściwie skierowano sprawę do rozpoznania przez sąd rejonowy, a w rzeczywistości właściwym rzeczowo jest sąd okręgowy, czyli między innymi w sytuacji, gdy zebrany w toku postępowania przygotowawczego materiał dowodowy wskazuje w sposób oczywisty, że sprawca rozboju posługiwał się nożem, a więc zachodzi potrzeba dokonania oceny czynu oskarżonego z punktu widzenia wyczerpania

znamion przestępstwa typu kwalifikowanego z art. 280 § 2 k.k., wartość, w przypadku niektórych przestępstw przeciwko mieniu, jest znaczna w rozumieniu art. 115 § 5 k.k., co uzasadnia przyjęcie typu kwalifikowanego tych przestępstw określonego w art. 294 § 1 k.k., czy też ilość środków odurzających lub substancji psychotropowych jest znaczna w przypadku m.in. przestępstw z art. 53 i art. 55 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii. Na etapie wstępnej kontroli aktu oskarżenia nie jest jednak dopuszczalne badanie elementów istotnych dla znamion zarzucanego oskarżonemu przestępstwa, gdy związane jest to z koniecznością badania i oceniania dowodów. Tego rodzaju badanie może być bowiem przeprowadzane tylko na etapie postępowania dowodowego prowadzonego na rozprawie głównej.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy stwierdzić należy, że Sąd Okręgowy wykroczył poza dopuszczalny w trybie art. 35 § 1 k.p.k. zakres badania właściwości rzeczowej. Przede wszystkim należy podkreślić, że opis czynu zarzucanego A. H. w akcie oskarżenia jest adekwatny do wskazanej kwalifikacji prawnej tego czynu. Dokonanie więc oceny, czy zarzucane oskarżonemu przestępstwo stanowi zbrodnię z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 148 § 2 pkt 4 k.k., art. 158 § 1 k.k. i art. 157 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., czy też jedynie występki z art. 158 § 1 k.k. jest równoznaczne z poczynieniem określonych ustaleń faktycznych co do okoliczności podmiotowych zachowania sprawcy, w tym co do zamiaru z jakim miał działać, a to jest przedwczesne na etapie badania właściwości rzeczowej sądu dokonywanej poza rozprawą. Aby uznać, że kwalifikacja prawna wskazana w akcie oskarżenia jest błędna, konieczne jest poczynienie odmiennych ustaleń faktycznych niż te wynikające z zarzutu i to w tej konkretnej sprawie, a nie tylko odwołanie się do ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd Okręgowy w K. w innej sprawie, a dotyczącej pozostałych współsprawców tego czynu oraz przyjętej wobec nich kwalifikacji prawnej. Stwierdzenia Sądu Okręgowego zawarte w postanowieniu z dnia 14 kwietnia 2011 r. wydanym w trybie art. 35 § 1 k.p.k., że ponieważ pozostali sprawcy tego czynu zostali skazani z art. 158 § 1 k.k. oraz z art. 159 k.k., to A. H. nie może być przypisana zbrodnia z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 148 § 2 ust. 4 k.k., a jedynie występki z art. 158 § 1 k.k. lub z art. 159 k.k., stanowią w istocie osąd sprawy, który na tym etapie postępowania był przedwczesny i niedopuszczalny. Merytoryczne ustalenie czy oskarżony dopuścił się czynu opisanego w akcie oskarżenia oraz czy czyn ten wyczerpuje znamiona

wskazanej w akcie oskarżenia kwalifikacji prawnej może zostać dokonane dopiero w wyroku po przeprowadzeniu postępowania dowodowego przez sąd właściwy rzeczowo. Zgodnie natomiast z art. 25 § 1 pkt 1 k.p.k. sądem właściwym do orzekania w pierwszej instancji w sprawie o zbrodnię z art. 148 k.k. jest sąd okręgowy.

Stwierdzić więc należy, że niezasadne, gdyż niezgodne z regułami wynikającymi z art. 35 k.p.k. przekazanie doprowadziło do tego, że sąd rejonowy orzekał w sprawie należącej do właściwości sądu okręgowego, przez co doszło do naruszenia przepisu art. 25 § 1 pkt 1 k.p.k., co w konsekwencji powoduje, że w niniejszej sprawie wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza wskazana w art. 439 § 1 pkt 4 k.p.k. Konieczne więc było uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Rejonowego w K. i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w K. do rozpoznania w pierwszej instancji.